

Apteekkien korvaamaton apu astmaohjelmalle ja allergiaohjelmalle

Kansallinen astmaohjelma vuosina 1994–2004 oli merkkipaalu, joka muutti syvällisesti astman hoidon periaatteita ensin Suomessa ja sitten maailmalla. Apteekit tulivat ohjelmaan mukaan jo varhaisessa vaiheessa vuonna 1997 ja olivat hyvin motivoituneita tekemään oman osuutensa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toimijoiden osaamista vahvistettiin pitkäjänteisen koulutuksen avulla, josta vastasi Filha (Finnish Lung Health Association, ent. Tuberkuloosin Vastustamisyhdistys).

Tehokkaan lääkejakeleksen lisäksi apteekkien piti huolehtia ainakin kolmesta asiasta: 1) potilas ymmärsi keuhkoputkia avaavan (inhaloitava β_2 -agonisti) ja astmatulehdusta hoitavan lääkkeen (inhaloitava kortisoni) eron, 2) inhalaatiotekniikka oli kunnossa ja 3) potilas osasi käyttää PEF-mittaria (peak expiratory flow = uloshengityksen huippuvirtaus) seurataksensa tilannetta kotona, jos oireet pahenivat. Apteekkeihin nimettiin astmasta vastaavia farmaseutteja ja proviisoreja, jotka koordinoivat työtä ja kehittivät potilaiden neuvontaa erityisesti ns. ohjatun omahoidon toteuttamiseksi. Apteekit olivat perusterveydenhuollon toimijoiden kanssa avainasemassa, kun astmatulehdusta hoitavat inhaloitavat kortisonit piti nostaa ensilinjan lääkkeiksi, joita avaavat lääkkeet täydensivät. Nykyisissä yhdistelmävalmisteissa on nämä molemmat lääkkeet.

Timo Klaukka, Sirpa Peura ja Petra Vidgren aloittivat ns. astmabarometrikyselyt, joiden avulla seurattiin potilaiden, niin aikuisten kuin lasten,

vointia ja lääkekäyttöä vuosina 1998, 2001 ja 2010. Viimeistä vuoden 2016 kyselyä kutsuttiin allergiabarometriksi, koska se liittyi astman lisäksi muihin allergisiin oireisiin kansallisen allergiaohjelman (2008–2018) myötä. Kyselyt ovat kattaneet koko maan ja valtaosan apteekkeista. Barometrin avulla on voitu hyvin seurata potilaiden kokonaistilannetta, oireiden vaikeutta, hoidon muutoksia ja siihen sitoutumista. Apteekkariliitto ja viimeksi **Johanna Salimäki** on vastannut kyselyiden toteuttamisesta. Hän myös ideoi allergisen nuhan kampanjaa apteekkeissa.

Suomalaiset astma- ja allergiapotilaat voivat paremmin kuin useimmissa muissa maissa. Allergiaohjelman aikana astman ensiapukäynnit ovat romahtaneet ja sairaalahoidot edelleen vähentyneet. Ohjelma on myös onnistunut kääntämään allergiadiheetit ja allergiset ammattitaudit laskuun sekä pienentämään kustannuksia. Mutta astmatilanne ei silti ole hyvä, koska pääkaupunkiseudun aikuisväestöstä noin 10 prosenttia sairastaa lääkärin diagnosoimaa astmaa ja Kelan astmalääkkeiden erityiskorvausrekisterissä on melkein 270 000 suomalaista. Ne ovat tolkuttomia lukuja ja ovat pakottaneet tutkimaan ”epidemi-an” juurisyitä. Ne näyttävät liittyvän luonto(mikrobi) yhteyden heikentymiseen elintapojen ja ympäristön muuttuessa kaupungistumisen myötä.

Olemme kuitenkin oikealla tiellä, mistä suuri kiitos myös farmasian kovan luokan ammattilaisille, jotka ovat sitoutuneet työhönsä ja toteuttavat tehokasta ja turvallista lääkehoitoa. Tutkimus, koulutus, aktiivinen osallisuus terveydenhuollon yhteisiin ponnistuksiin ja omat innovaatiot ovat yhä tärkeämpiä myös farmasian muuttavassa maailmassa. Astmaohjelma oli hyödyllinen harjoitus, josta tuli yhteistyön malli ja avain monien muidenkin kansansairauksiin torjuntaan.

→ **Tari Haahtela**
emeritusprofessori

PS. Tiedän edellä kirjoittamani hyvin senkin takia, että vaimoni Ulla toimi vuosia Lauttasaaren keskusapteekissa astmayhdyshenkilönä!

LÄHTEET

Suomen Lääkärilehdessä julkaistut astma- ja allergiabarometritutkimukset

Klaukka T, Peura S, Vidgren P: Astmaohjelma etenee myös apteekkeissa. *Suom Lääkäril* 53: 2441, 1998

Klaukka T, Hirvonen A, Peura S, Päckilä H: Astman hoitotilanne vuonna 2001. *Suom Lääkäril* 57: 292–294, 2002

Klaukka T, Hirvonen A, Karhula K, Peura S: Hyviä ja huonoja uutisia astmasta. Astmabarometrin 2004 keskeiset tulokset. *Suom Lääkäril* 59: 4002–4004, 2004

Kaila M, Pietinalho A, Vanto T, Klaukka T, Hirvonen A: Miten lasten astmaa hoidetaan Suomessa? *Suom Lääkäril* 59: 2937–2939, 2004

Jantunen J, Haahtela T, Salimäki J, Pelkonen A, Mäkelä M, Kauppi P: Astma ja allergia lievenevät Suomessa – apteekkien allergiabarometri 2010–2016. *Suom Lääkäril* 73: 367–371, 2018

Suomen Lääkärilehdessä julkaistu astmaohjelma 1994–2004 ja sen 10-vuotistulokset. Allergiaohjelma 2008–2018 ja sen puolivälitulokset.

Koskela K, Haahtela T, Ahonen E ym.: Kansallinen Astmaohjelma 1994–2004. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmämuistioita 1994; 16: 1-62. *Suom Lääkäril* 29: 2889–2921, 1994

Haahtela T, Pietinalho A, Tuomisto LE ym.: Suomen astmaohjelma 10 vuotta—suuri muutos parempaan. *Suom Lääkäril* 61: 4369–78, 2006

Haahtela T, von Hertzen L, Mäkelä M ym.: Kansallinen allergiaohjelma 2008–2018 – aika muuttaa suuntaa. *Suom Lääkäril* Allergialiite 14: 9–21, 2008

Haahtela T, Valovirta E, Hannuksela M ym.: Kansallinen Allergiaohjelma 2008–2018 puolivälissä – suunnan muutos tuo tuloksia. *Suom Lääkäril* 70: 2165–2172, 2015